

Arkiv Sörmlands verksamhetsberättelse för 2024

Ordförande har ordet

Verksamheten i Arkiv Sörmland har även detta år varit händelserikt. Inte minst i arbetet med digitalt bevarande. Flera kurser har genomförts både i digitalt bevarande men också analogt. Båda delarna behövs och är rika källor att hämta kunskaper ur. Man brukar säga "för att kunna se framåt måste man också se bakåt". Här utgör såväl analoga som digitala arkiv av olika slag en värdefull källa.

Det som förundrar mig är att företag inte har större intresse av sin historia. Det har blivit särskilt tydligt där företag köpts upp och ingår i koncerner. Ett för mig tydligt exempel är Carl Edvard Johansson (Mått-Johansson) och den måttsats han utvecklade och som var avgörande för tillkomsten av biltillverkaren Fords löpande band. En världsrevolution inom industriell verksamhet. I Arkiv Sörmland finns värdefulla arkivalier från C E Johanssons företag.

Olika föreningars arkivhandlingar innehåller mycket av vårt samhälles utveckling. Inte minst lokalt i både städer och landsbygd. Här finns många källor att ösa ur för den som vill veta mera om utvecklingen på den plats man bor.

Arkiv Sörmlands personal är vår bästa tillgång som med kunskap och glädje arbetar med att bevara delar av vår historia för framtida utveckling. Möjligheterna att delta i olika fora är utvecklande och ger samtidigt möjligheter att visa Arkiv Sörmlands betydelse i hur samhället formats.

Ulla-Britt Larsson, ordförande

Organisation

Syfte

Arkiv Sörmland är en ideell förening bildad av representanter från närings- och föreningsliv, enskilda personer och länets kommuner. Arkiv Sörmland ska verka för att vårda och bevara arkiv från hela den enskilda sektorn i Södermanlands län. Detta innefattar arkiv från bland annat föreningar, företag, stiftelser, fonder, press, gårdar, personer och släkter.

Verksamheten omfattar åtgärder för bevarande, vård och registrering av arkiv samt att skapa förvaringsmöjligheter för enskilda arkiv.

Organisationen ska arbeta för att marknadsföra och lyfta fram arkivens innehåll för forskare och allmänhet, utbilda i arkivvårdsfrågor och informera om vikten av ett

bevarande av enskilda arkiv då detta inte regleras i lag. Organisationen ska också verka för att inventera och dokumentera nu varande verksamheter inom sitt område.

Förtroendevalda

Efter årsmötet 2024 har följande personer förtroendeuppdrag i Arkiv Sörmland:

Ordförande

Ulla-Britt Larsson, Nyköping

Styrelseledamöter

Anna-Sophia von Celsing, Eskilstuna (vice ordförande)

Roy Anderzon, Katrineholm

Karin Henriksson, Oxelösund

Carl Kling Gedda, Nyköping

Birgitta Lundberg, Gnesta

Tryggve Lundh, Torshälla

Daniel Nyberg, Stockholm

Revisorer

Anders Thim/Thim Revision, auktoriserad (ordinarie)

Pehr Bengtsson, Åkers Styckebruk (ordinarie)

Thim Revision, auktoriserad (ersättare)

Sven-Olov Larsson, Eskilstuna (ersättare)

Valberedning

Eva Andersson, Nyköping (sammankallande)

Oskar Nilsson, Nyköping/Eskilstuna

Vakans

Personal

Annika Bergsland, arkivchef

Helena Karlsson, arkivarie

Marie Nilsson, administratör

Lena Grahn, arkivassistent

Cecilia Marksdotter, kommunikatör/e-arkivarie

Finansiering och ekonomi

Anslag

Sedan budgetåret 1991/92 stöds den länsomfattande arkivverksamheten av anslag från stat och region. Sedan 2012 fördelas det statliga anslaget via Region Sörmland, i enlighet med den regionala kulturplanen. Från Region Sörmland och Statens

kulturråd erhåller Arkiv Sörmland också projektmedel för digitalt bevarande sedan 2016.

Medlems- och depositionsavgifter

Arkiv Sörmland har under perioden haft totalt 273 medlemmar och deponenter, däribland företag, föreningar, kommuner och enskilda personer. Under året har 13 nya medlemmar kommit till och två medlemmar slutat/upphört. Medlemmarna betalar en årlig medlemsavgift baserat på vilken medlemskategori de tillhör.

De (företag) som deponerar sina historiska arkiv hos Arkiv Sörmland betalar depositionsavgift.

Övrig egen finansiering

Arkiv Sörmlands verksamhet finansieras även av andra egna intäkter för exempelvis konsulttjänster, mer omfattande forskarservice samt kopiering/skanning av efterfrågade uppgifter ur arkivmaterial.

Resultat- och balansräkning

Ekonomisk sammanställning bifogas i särskild redovisning.

Grundverksamhet

Årsmötet 2024

Arkiv Sörmlands årsmöte ägde rum 18 april i Gunborg Nymans rum på Eskilstuna stadsbibliotek med ett drygt tjugotal deltagare. Förutom sedvanliga årsmötesförhandlingar bjöds det på föredrag av läromedelsförfattaren, arkivarien med mera Johan Eriksson som tilldelades Årets Arkivpris 2024. Han berättade bland annat om sitt spännande arbete med arkivkällor i undervisningen. Mer om arkivpriset nedan.

Under årsmötet omvaldes Ulla-Britt Larsson, Nyköping, till ordförande för Arkiv Sörmland. Kerstin Alksäter, Trosa, och Kaj Eriksson, Nyköping, lämnade styrelsen. Nyinvalda styrelseledamöter blev Tryggve Lundh, Torshälla, och Daniel Nyberg, Stockholm.

Arbetar i hela länet – kontor och arkivdepå i Eskilstuna

Arkiv Sörmland finns i hela länet. Vi ger råd, stöd och information om arkivvård. Vi utbildar liksom ger praktisk hjälp med ordnings- och förteckningsarbeten i vår arkivdepå med material som inlämnats för att tas omhand eller på plats hos medlemmarna.

Genom en överenskommelse med länets kommuner förvaras föreningshandlingar vid kommunarkiven i Sörmland. På så sätt bibehålls den lokala förankringen och föreningarna har närmare åtkomst till sina handlingar. Arkivmaterial från i första hand näringslivet, med nära två hyllkilometer handlingar från bland annat företag, gårdar och press, förvaras i vår arkivdepå. Depån inklusive kontorslokaler och leveransarkiv finns i Arkivhuset i Eskilstuna.

Forskarservice

Forskarbesök tas emot i den låsta forskarsalen i Eskilskällan/Eskilstuna stadsbibliotek där forskare efter förhandsbokning kan få tillgång till arkivmaterial som förvaras hos oss. Antalet forskare som besökte Arkiv Sörmland under 2024 var drygt 80 personer. De tittade bland annat på tidningsmaterial och på arkivhandlingar rörande sänkningen av Hjälmarén, Sundbyholms kungsgård, Eskilstuna Stålpressnings AB, Hällefors bruk och Mora by.

Via telefon och e-post inkom totalt 239 förfrågningar. Bland dessa förfrågningar fanns frågor om exempelvis Öllösa bruk, sörmländska fruktodlarföreningar, härvägen i Nyköping, Sköldby i Öja, Elektron i Gnesta, Ärnaberget, Bröderna Söderbergs metallgjuteri, Ångslupens Gerdas 40-årsjubileum och Scenknuten. Vi har också besvarat frågor om arkiv från bland annat Liberalerna i Strängnäs, Finska föreningen i Vingåker och Lästringe konsumtionsförening, om sörmländsk konfektionsindustri, om en släkting inom arbetarrörelsen i Katrineholm och om Gripsholms folkhögskolas elevförbunds medlemsblad. Under året initierade Sörmlands idrottshistoriska sällskap även ett större bokprojekt om framgångsrika idrottsskvinnor från Eskilstuna. Från Arkiv Sörmlands sida har vi bidragit med information i frågor rörande arkivhandlingar och tidningsmaterial som kan vara av intresse i detta arbete. I samarbete med Volvo CE har arbete dessutom inletts med att återsöka och skanna material ur deras arkiv rörande SE75-fabriken i Hällby som fyller 50 år 2025.

Av de inkomna förfrågningarna hade 98 av dem anknytning till Munktells mekaniska verkstad/AB Bolinder-Munktell/Volvo BM. Särskilt under hösten märktes en uppgång i antalet inkomna BM-frågor. Det var inte minst rapportkort som efterfrågades, med förfrågare inte bara från Sverige utan även från utlandet. En del mer tidskrävande frågor om bland annat sprängskisser, tjänstevikter, utländska återförsäljare och gamla fotogenmotorer inkom också. Där var vårt nära samarbete med Munktellmuseet till god hjälp. Återsökning och uppkopiering vid beställningar av exempelvis reservdelskataloger och instruktionsböcker medförde dessutom en hel del arbete vid koptorn men gav samtidigt intäkter som täcker arbetsåtgången.

Statistik över förfrågningar och framtagning finns i bilaga 1.

Inkomna arkivleveranser

Under 2024 inkom 28 arkivleveranser med pappershandlingar till Arkiv Sörmland, vilket kan jämföras mot 51 under 2023. Den stora siffran för 2023 hängde samman med att vissa leveranser det året innehöll en stor mängd små, upphörda arkivbildare, vilket gjorde att antalet blev så stort.

Bland 2024 års leveranser finns också ett par som i samband med kommande förteckningsarbete kommer att behöva delas upp i flera arkivbildare, något som än så länge bara gjorts rent fysiskt men som inte registrerats i vår arkivdatabas och därmed inte heller kommer med i statistiken. Det gäller särskilt den stora leveransen med handlingar från numera upphörda verksamheter inom TBV - Tjänstemännens bildningsverksamhet, med lokalkontor i bland annat Nyköping, Strängnäs och Eskilstuna. Andra arkivbildare vi fått in arkivmaterial från under året är exempelvis Hällbybrunns hembygdsförening, Celiakiföreningen i Södermanland, Oxelösunds koloniträdgårdsförening, Eskilstuna Dövas förening och Sv. Lantarbetareförbundet avd. 328 Gåsinge-Dillnäs.

Ett knappt fyrtiotal digitala leveranser mottogs dessutom genom Enskilda e-arkivet och E-arkivportalen, en tjänst som blev tillgänglig för våra medlemmar under 2024.

Statistik över leveranser finns i bilaga 1.

Förteckningsarbete och utleveranser

16 arkivleveranser färdigförtecknades under 2024. Det är en minskning från tidigare år och en återspeglning av att andra frågor i vissa fall fått prioriterats. Inte minst har krisberedskapsarbetet och uppdatering av hanteringen av föreningsarkiven fått ökad prioritet, se vidare nedan.

Bland de arkiv som har förtecknats finns PRO Brandkärr, Trosa zontaklubb, Volvo Eskilstunas pensionärsförening, släkten Melin-Svinhufvud och Tunabergs rödakorskrets.

Under året överfördes totalt 29 förtecknade föreningsarkiv till de sörmländska kommunarkiven för framtida förvaring. Till Nyköpings stadsarkiv lämnades material från arkivbildare som Kryddans samfällighetsförening, PRO Tuna-Bergshammar, Nyköpings yrkesidkareförening, Lunda centeravdelning och Nyköpings lokala samorganisation. Till kommunarkivet i Oxelösund överfördes arkiv från bland annat Oxelösunds rödakorskrets, Föreningen Folkets hus och Oxelösunds nya civilförsvarsförening.

Statistik i sammandrag finns också i bilaga 1.

Medlemsservice

En viktig del av Arkiv Sörmlands medlemsservice är möjligheten för våra medlemmar att kostnadsfritt delta i våra arkivkurser vår och höst. År 2024 hölls introduktionskurs i arkivvård i april och oktober. Kurserna ägde rum i Bibliotekshuset i Eskilstuna med visning i Arkivhuset.

Under hösten 2024 kunde vi dessutom åter erbjuda våra medlemmar att gå introduktionskursen i digitalt långtidsbevarande/e-arkivering. Kursen hölls vid två tillfällen, ena gången digitalt och andra gången på plats i Bibliotekshuset i Eskilstuna. Kurserna gavs i samarbete med Enskilda e-arkivets Emil Helén.

Ett antal medlemsbesök genomfördes under året. Bland annat besökte vi Föreningen Femörefortet i Oxelösund, Stiftelsen Lagersberg/Lagersbergs säteri i Eskilstuna och Sankt Olofs gille i Torshälla. Bland de deponenter som kom på besök till oss för att bland annat få en visning i arkivet fanns DormaKaba (tidigare Låsbolaget).

Till medlemmarna har vi vid två tillfällen under året distribuerat medlemsbladet Arket med information om vad som är aktuellt hos oss.

Samverkan

Kulturarvsforum

Tillsammans med Sörmlands museum och Södermanlands hembygdsförbund arrangerade Arkiv Sörmland i början av 2024 Kulturarvsforum på läns museet i Nyköping. Arrangemanget handlade om upphovsrätt och GDPR, där inte minst den sistnämnda frågan låg mycket väl i tiden i och med det arbete som då pågick hos Riksarkivet med att ta fram föreskrifter om personuppgiftshantering i enskilda arkiv. Intresset för arrangemanget var rekordstort med deltagare inte bara från Sörmland utan även från andra delar av landet.

Eskilskällan – arkiv, bibliotek och museer i samverkan

Arkiv Sörmland är sedan länge del av samarbetsorganisationen Eskilskällan för arkiv, bibliotek och museum i Eskilstuna. I Eskilskällans regi deltog vi under 2024 i arbetet inför Arkivens dag på Eskilstuna stadsmuseum och på regelbunden basis i arbetet med Facebook, där vi bland annat lyfte fram arkivexempel från Nike Hydraulics, Eskilstuna Tidning, Belgvikens sjuk- och begravningskassa och Assa. Vi bidrog också med framplockning av arkivmaterial till visningsverksamheten. Arkiv Sörmland var även representerade när Eskilskällans referensgrupp träffades i början av 2024. Under året bidrog Arkiv Sörmland återigen med text- och bildmaterial till tidskriften *Eskilskällan*. Se vidare nedan där några av aktiviteterna beskrivs ytterligare.

Nationella arkivdatabasen

Vårt långvariga samarbete med Katrineholms arbetararkiv resulterade under året inte bara i att de besökte oss på arkivet i Eskilstuna utan också i att vi med gemensamma krafter kunde se till att deras beståndsuppgifter blev publicerade i Nationella arkivdatabasen och därmed blev tillgängliga för alla intresserade forskare som söker efter uppgifter där. Nationella arkivdatabasen administreras av Riksarkivet och innehåller arkivförteckningar och beståndsuppgifter från såväl deras egna arkiv som från andra arkiv som valt att dela med sig av sina register. Det är en digital tjänst som nyttjas brett och fungerar som en uppskattad sökmotor för den som är intresserad av vilka arkiv som finns hos en viss arkivinstitution eller var en viss arkivbildares arkivhandlingar går att ta del av. Ju fler arkiv som deltar, desto bättre sökmöjligheter. Sedan hösten 2024 finns nu alltså även Katrineholms arbetararkivs bestånd med här efter export av uppgifter ur Arkiv Sörmlands arkivdatabas.

Arkiv Sörmland deltar även på egen hand i Nationella arkivdatabasen med uppgifter om vilka arkivbildares material vi förvarar, det vill säga i första hand våra deponenters arkiv. Uppgifter om föreningsarkiven läggs däremot ut av respektive kommunarkiv sedan det förtecknade arkivmaterialet lämnats dit.

Egna medlemskap

Arkiv Sörmland är institutionsmedlem i Näringslivets arkivråd, Svenska arkivförbundet, Föreningen Bergslagsarkiv, Enskilda e-arkivet samt Fremia. Arkivchefen är medlem i Föreningen Sveriges länsarkivarier.

Arbetet med Enskilda e-arkivet (EEA) och e-arkivering

Sedan flera år samarbetar Arkiv Sörmland med Folkrörelsearkivet för Uppsala län och Föreningsarkivet Västernorrland för att utveckla ett e-arkiv för enskild arkivsektor. År 2022 bildades ideella föreningen Enskilda e-arkivet (EEA). De tre länsarkiven är medlemmar i EEA, och såväl styrelse som styrgrupp består av representanter från dessa institutioner. EEA har som ändamål att inom enskild arkivsektor på länsnivå fungera som ett utvecklingscentrum för e-arkivering. I slutet av 2023 kunde EEA även väl-komna sin första externa användare i form av Sverigefinländarnas arkiv. Stödet till EEA har hela tiden varit stort både från respektive region och kulturråd, som alla sett nyttan och betydelsen av det vi vill åstadkomma. Avstämningsmöten tillsammans med regionföreträdare har hållits vid flera tillfällen 2024.

Medlemsarkivens chefer utgör styrgrupp för EEA. De träffades regelbundet under 2024. Vid sidan av styrgruppen finns en styrelse där Arkiv Sörmland representeras av Ulla-Britt Larsson (vice ordförande), Annika Bergsland (kassör) och Carl Kling Gedda. Övriga förtroendevalda från Arkiv Sörmland var under 2024 Birgitta Lundberg (revisor) och Karin Henriksson (valberedare).

Verksamhetschef Emil Helén sköter det operativa arbetet inom EEA. Vid sidan av honom finns också ett administratörsnätverk bestående av personer som arbetar praktiskt med e-arkivering vid respektive arkivinstitution. Här ingår för Arkiv Sörmlands del Cecilia Marksdotter och Marie Nilsson. Nätverket träffades ett par gånger i månaden under 2024. Däremellan arbetade administratörerna tillsammans med de egna medlemsföreningarna för att förbereda för och bistå vid arkivering genom E-arkivportalen.

Under 2024 driftsattes e-arkivets olika delar, vilket gjorde att arbetet blev mer konkret och administratörsnätverket fick ökad betydelse. Flera av Arkiv Sörmlands medlemmar har i och med det också visat intresse för digitalt långtidsbevarande och i samarbete med vår personal påbörjat förberedelsearbetet för e-arkivering. En användargrupp har bildats där de digitalt kan träffa föreningsmedlemmar från de andra arkivinstitutionerna inom EEA. Här kan de föreningar som tagit sina inledande steg mot att använda E-arkivportalen och EEA för att bevara sin digitala information för framtiden utbyta erfarenheter och diskutera uppkomna frågor med Emil Helén och våra e-arkivadministratörer.

Arbetet inom EEA utgör således en viktig och numera helt integrerad del av Arkiv Sörmlands verksamhet. Den goda respons vi fått från våra medlemmar under året har bidragit till att göra e-arkivering till en lika – i vissa fall till och med mer – efterfrågad arkivtjänst som arkivering av pappershandlingar.

Arbetet med Region Sörmland

Kulturplanearbete och Samkultur Sörmland

Sedan 2018 ersätter en så kallad aktivitetsplan den tidigare handlingsplanen i kulturplanearbetet. Aktivitetsplanen är kopplad till den fleråriga kulturplanen och gäller för nästkommande år. Den stora delen av länssamverkan kring dessa planer sker inom Samkultur Sörmland där Arkiv Sörmland varit representerade genom arkivchefen. Vid mötet i Vingåker i maj fick hon möjlighet att presentera Arkiv Sörmland och lyfta frågan om en central depå för föreningsarkiv i länet.

Under året har vi också bidragit med underlag och återkoppling i planarbetet liksom rapporterat genom Kulturdatabasen.

Uppföljning och avstämning

Vid ett par tillfällen under året hade arkivchefen uppföljningsmöten med Mikael Palo, verksamhetsområdeschef för kulturen i Region Sörmland (under senhösten efterträdd av Hanna Rasmussen). I augusti träffade vårt arbetsutskott även honom och Joacim

Wäppling, den då ansvarige politikern i Region Sörmlands nämnd för kultur, utbildning och friluftsverksamhet, vid ett möte med visning hos oss i Arkivhuset.

Tillsammans med regionens representanter har Arkiv Sörmland genom arkivchefen också deltagit i ett uppföljningsmöte med Statens kulturråd och Riksarkivet.

Annat arbete inom regionen

På tjänstemannanivå har Arkiv Sörmland goda kontakter med andra av regionens verksamheter. Med Sörmlands museum hade Arkiv Sörmland kontinuerlig kontakt på olika nivåer, dels cheferna emellan, dels under förberedelsearbetet för Sörmlands museums utomhusutställning Bilder som berättar 2025, där Arkiv Sörmland kommer att medverka på flera håll i länet.

Utåtriktad verksamhet

Folk & Kultur

I februari 2024 anordnades återigen det nationella kultureventet Folk & Kultur i Eskilstuna. Arkiv Sörmland var då medarrangör när Riksarkivet arrangerade ett välbesökt seminarium om arkivens krisberedskap där bland annat riksarkivarie Karin Åström Iko och säkerhetschef Marie Lennersand medverkade.

Digitala kanaler

Vår Facebook-sida uppdateras regelbundet en gång i veckan. Här ger vi en inblick i det som händer inom verksamheten liksom visar exempel ur arkiven. Facebook är vår mest använda kanal för kommunikation, dock inte sällan med hänvisning till vår webbplats för mer information.

På vår blogg publicerades under året en dokumentation av företag i Malmköping och Mellösa med historiker om såväl levande som upphörda verksamheter där.

Publiceringen skedde i samarbete med lokalhistoriker Gordon Grönberg, Flen, som står bakom den fina dokumentationen. Mer företagshistoria från honom är att vänta på vår blogg under 2025.

Föreningsträff Oxelösund

Den 7 mars 2024 kl. 15-18 hade vi bjudit in till föreningsträff om arkiv på Koordinaten i Oxelösund. Inbjudan hade gått ut till föreningarna i kommunens offentliga föreningsregister, med ett specialutskick till dem som redan är medlemmar hos oss samt synts på affisch på Koordinaten och i Evenemangsguiden Tillsammans med vår styrelseledamot på orten Karin Henriksson och Malin Andersson från Oxelösunds kommunarkiv träffade vår personal ett femtontal representanter från tolv olika oxelösundsföreningar för att svara på frågor om att bevara arkiv liksom för att ge allmänna arkivtips och råd. Syftet med aktiviteten var att uppmärksamma arkivfrågan

liksom att sätta fokus på betydelsen av att bevara sin historia – och så klart i förlängningen att locka nya medlemmar till Arkiv Sörmland. Intresset från dem som var med i Oxelösund var stort med massor av bra frågor.

Lewerentz Divine Darkness

I november var Arkiv Sörmland genom Eskilskällan medarrangör vid en visning av dokumentärfilmen *Lewerentz Divine Darkness* om den uppmärksammade arkitekten Sigurd Lewerentz som under ett antal år var verksam i Eskilstuna där han startade upp företaget Idesta. Filmen visades på Kulturhuset Royal i Eskilstuna för en mycket intresserad publik. Filmen introducerades av regissören Sven Blume med vår arkivchef som samtalspartner på scenen.

Arkiv Sörmland tillsammans med andra institutioner i Eskilskällan hade bidragit med framtagning av arkivmaterial och foton till filmen. Från Arkiv Sörmland gällde det i första hand handlingar från Idesta. I samband med filmvisningen visade vi en miniutställning med några av de handlingar som regissören Sven Blume fått från oss i Eskilskällan.

Skrifter och föredrag

Arkiv Sörmland bidrog till 2024 års nummer av Eskilskällans tidskrift på temat "Arbete och fritid". Cecilia Marksdotter skrev om arbete på Låsbolaget och intervjuade då två mångåriga medarbetare på företaget. Artikeln illustrerades med foton ur arkivet som företaget sedan många år deponerar hos Arkiv Sörmland.

Till tidskriften *Eskilskällan* bidrog Arkiv Sörmland också med en notis om kvinnliga anställda inom Konsum.

Annika Bergsland skrev om Carl Edvard Johansson (Mått-Johansson) i 2024 års upplaga av *Bergslagshistoria*, Föreningen Bergslagsarkivs årsbok. Hon hade också med en artikel om statarbostaden på Mågla i Kjula-Jäders hembygdsförenings årsskrift. I samma publikation fanns dessutom en artikel om Nord-Flyg, skriven av Helena Karlsson. Arkivarien bidrog även med en text om Mjölkcentralen i Gillberga-Lista hembygdsförenings *Bygdeberättelser* 2024.

I början av 2024 lades en kandidatuppsats om bostadspolitiken i Eskilstuna under 1930-talet fram på Stockholms universitet. Studien byggde på arkivmaterial bland annat från oss på Arkiv Sörmland. Studenten kom även hit till oss för att presentera och lämna sin uppsats, som han hoppas kunna bygga vidare på under kommande universitetsstudier.

I samband med Tunavallens hundraårsjubileum 2024 utkom Södermanlands idrottshistoriska sällskap med en bok om idrottsplatsens historia. Till den hade Arkiv

Sörmland bidragit med bland annat uppgifter ur tidningsarkiven. Författarna till den kommande boken om brukspatron Lars Gustaf von Celsing på Hällefors bruk besökte oss också för fotografering av arkivhandlingar att illustrera boken med.

Arkivmaterial förvarat hos Arkiv Sörmland användes dessutom som underlag för publika föredrag och presentationer. Bakom Kenneth Engvalls föredrag för Eskilskällans vänner i oktober, om transportvägar från Hällefors bruk, låg exempelvis till stor del helt ny forskning i bruksarkivet. Även maskinforskaren Niklas Larsson publicerade ny film på sin YouTube-kanal *Traktor-Nytt* där underlag delvis hämtats ur AB Bolinder-Munktells arkiv.

Besök, utställningar och visningar

Arkiv Sörmland deltog i firandet av Arkivens dag andra lördagen i november. Vi medverkade såväl i arrangemanget i Eskilstuna som i ett digitalt evenemang via Enskilda e-arkivet (EEA), i båda fallen under det nationella temat "Arbete och fritid". I EEAs digitala forskarsal kunde besökarna ta del av handlingar från bland annat KF Sveas Sörmlands fotosamling och Eskilstuna folkets park.

I Eskilstuna arrangerades Arkivens dag i Eskilskällans regi på Eskilstuna stadsmuseum med föredrag om Balsta sinnessjukhus och Konsums uppgång och fall samt visning av arkivfilmer på det aktuella temat. En miniutställning med fokus på Konsum Eskilstuna hade också ställts i ordning. Arkiv Sörmland bidrog till utställningen med bland annat tryckta årsberättelser och medlemsregister ur konsumarkiven.

I samband med kulturkonventet Folk & Kultur i februari invigdes en ny utställning i stora montern i Eskilskällan. Temat var "I rörelse" och innehållet återknöt till den under föregående höst utkomna tidskriften *Eskilskällan* med samma rubrik. Bland Arkiv Sörmlands bidrag i montern fanns exempelvis handlingar och föremål kopplade till arkivchefens artikel om C E Johansson i nämnda tidskrift.

Bland de grupper som besökte oss under 2024 fanns bland annat ABF Eskilstuna, Katrineholms arbetararkiv och Kjula-Jäder hembygdsförening. Vi fick också möjlighet att själva komma till Stora Sundby slott för ett besök i slottsarkivet.

Arkivpedagogik

Ett par skolvisningar hölls i samarbete med Eskilskällan. Det mest efterfrågade arkivmaterialet i samband med dessa visningar var tidningsarkiv och handlingar rörande minderåriga arbetare. För att utveckla det pedagogiska arbetet har personalen även deltagit i aktiviteter arrangerade av det nationella Arkivpedagogiskt forum. Det digitala mötet våren 2024 innehöll exempelvis föredrag om film för att tillgängliggöra arkivmaterial och AI för att läsa gammal handstil.

Nätverk och sammankomster

Arkiv Sörmlands deltar i flera olika nätverk och sammanhang. Här är ett urval av aktiviteter vi deltog i under 2024:

- Föreningen Sveriges länsarkivariers (FSLA) webbmöten
- Svenska Arkivförbundets webinarier om bland annat marknadsföring och hantering av foton
- Riksantikvarieämbetets webinarier om museernas arkiv, hoten mot kulturarvet och GDPR
- Riksarkivets webinarier om Nationella arkivdatabasen (NAD), krisberedskap och GDPR
- Föreningen för museernas arkiv-, biblioteks- och bildarkivsanställdas (MABBAS) webinarium om upphovsrätt
- ArkivITs webinarium om krisberedskap
- Föreningen Bergslagsarkivs årsmöte i Avesta, seminarium om museiarkiv i Gävle samt styrelsemöten
- Digital användarträff för arkivförteckningsprogrammet Visual Arkiv
- Digitala användarträffar för programmen Archivematica och AtoM
- Kurs om publicering på Wikipedia arrangerad av Sörmlands museum och Södermanlands hembygdsförbund
- Presentation av Nordiska museets arkivverksamhet vid besök på museet
- Depå- och husmöten i Arkivhuset

En ny sammanslutning för näringslivsarkiv bildades under året med Svenska arkivförbundet som initiativtagare. Sedan Näringslivsarkivens förening upphört i samband med bildandet av Svenska arkivförbundet har näringslivsarkiven hamnat lite i skymundan av de mer talrika föreningsarkiven inom det nya förbundet. Tillkomsten av detta nya forum innebär ökade möjligheter till erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring också inom denna arkivsektor. Starten för det nya nätverket ligger bra i tiden för Arkiv Sörmlands del, då vi sedan något år tillbaka gör en extra satsning just på företagen i länet och deras arkiv.

Under hösten 2024 valdes arkivarien in som medlem av Jernkontorets bergshistoriska utskotts nya arkivkommitté. Hon hade då sedan en tid tillbaka ingått i en arbetsgrupp inom kommittén, som arbetat med ett pilotprojekt med fokus på företag kopplade till Jernkontoret.

Övrig verksamhet

Styrelsens arbete

Styrelsen för Arkiv Sörmland sammanträdde totalt sex gånger under 2024, fyra gånger fysiskt i Eskilstuna, en gång digitalt och en gång på Arkivcentrum Arboga där

de togs emot och visades runt av arkivchef Elinor Magnérus, Arkivcentrum Örebro län. Under året diskuterade styrelsen bland annat behovet av en framtida lösning för föreningsarkiven då platsbristen hos kommunarkiven blir allt större och underlaget för våra kommunöverenskommelser allt svagare.

Arbetsutskottet (ordförande, vice ordförande och arkivchef) träffades regelbundet flera gånger under året, företräddelsevis digitalt.

Företagsfokus

En arbetsgrupp inom styrelsen tillsattes 2023 med uppgift att arbeta mer fokuserat på näringslivets arkiv och inte minst på våra företagsdeponenter. Arbetsgruppen består av arkivchef Annika Bergsland och styrelsens Anna-Sophia von Celsing, Kaj Eriksson/Daniel Nyberg, Carl Kling Gedda och Birgitta Lundberg.

Under 2024 har gruppen sammanträtt digitalt vid ett antal tillfällen. Gruppen gjorde även ett studiebesök på Centrum för näringslivshistoria i Bromma för kunskapsutbyte och inspiration. De togs där emot av konsultchef Per-Ola Karlsson och vice vd Anders Sjöman som frikostigt delade med sig av sina erfarenheter av att arbeta med större företags arkiv.

Bland de frågor som gruppen i övrigt arbetat med under året märks särskilt den om företagets minskande lokala anknytning och de följdverkningar det får för intresset av sina historiska arkiv.

Årets arkivpris

Årets arkivpris 2024 gick till arkivarien, läromedelsförfattaren med mera Johan Eriksson, Flen. Priset delades ut i samband med Arkiv Sörmlands årsmöte 18 april. Motiveringen lydde:

Johan Eriksson, arkivarie, skribent, läromedelsförfattare, redaktör, föreläsare med mera. Med väldig entusiasm, kunskap och kreativitet har Johan vid flera tillfällen bidragit till utvecklingen av Arkiv Sörmlands verksamhet och spridit kunskap om sörmländsk historia. Vi vill lyfta två saker. Det har handlat om utvecklingen av vårt e-arkiv där Johan var projektledare för projekten "Nu tar vi arkiven till en ny digital nivå" och "Det digitala Sörmland". I projekten togs de första stegen till Enskilda e-arkivet (EEA), ett nationellt utvecklingscentrum för digitalt bevarande. Johan är även ansvarig för arkitekturen på vår uppmärksammade arkivpedagogiska sida riktad mot gymnasieelever. Här berättas om sörmländsk historia utifrån riktiga källor i arkivet.

Arkiv Sörmland vill uppmärksamma en organisation eller en person som gjort en betydelsefull insats för att bevara sörmländsk historia. Vi är stolta och glada över att få tilldela Johan Eriksson 2024 års arkivpris.

Föreningsarkiv

Arbetet med en uppdatering av avtal och rutinbeskrivningar med kommunarkiven rörande hanteringen av föreningsarkiven pågick under året. Arkiv Sörmland arbetade parallellt med stadsarkivskollegor i Nyköping och Eskilstuna i denna process som ser lite olika ut för respektive kommun. Syftet är att få rutiner och överenskommelser på plats som bättre speglar dagens arkivhantering i förhållande till exempelvis GDPR.

Vid sidan av arbetet med en uppdatering av arbetsprocessen kring mottagandet av föreningsarkiv i Nyköping och Eskilstuna, har det under året också blivit allt tydligare att förutsättningarna ser helt annorlunda ut i andra kommuner. Ett sådant exempel är Strängnäs, där de på grund av ombyggnad av kommunarkivet i dagsläget inte har möjlighet att hantera föreningsarkiv och därmed fått säga nej till att ta emot de förtecknade arkiv som vi skulle ha överfört dit. Utrymmesbrist och avsaknad av arkivpersonal hos flera sörmländska kommuner gör att våra överenskommelser om förvaring av föreningsarkiv hos respektive kommunarkiv på sina håll blivit allt svårare att upprätthålla. Det är således något vi kommer att behöva jobba vidare med under 2025.

Krisberedskap

2024 var året som krisberedskap på allvar kom i fokus också inom arkivsektorn. En mängd webinarier och andra sammankomster i frågan har avhållits såväl nationellt som lokalt. Personalen har sett det som mycket angeläget att delta i de diskussioner som förs. På det sättet har vi fått bra grund för vårt eget arbete med frågan.

Under året har de gemensamma krisförberedelserna för Arkivhuset fortsatt. Från Arkiv Sörmlands sida har vi även påbörjat arbetet med att ställa i ordning en egen krisvagn med sådant som behövs vid en nödsituation. En annan viktig del i beredskapen ligger i att ha arkivförteckningar och andra register över beståndet uppdaterade och utskrivna på papper i händelse av en kris som påverkar strömförsörjning och servertillgång. Under året har just utskriftsarbetet varit något som vi fokuserat på, ett tidsödande men mycket viktigt arbete.

Konsultuppdrag

Arkiv Sörmland sköter på konsultbasis Enskilda e-arkivets (EEA) medlemshantering, bokföring och löneadministration.

Under året har Arkiv Sörmland engagerats för ett större arkivuppdrag för en av våra medlemmars räkning, med fortlöpande arbete på plats hos dem. I uppdraget ligger att bistå med praktisk hjälp att ta hand om, ordna upp och förteckna ett större arkivbestånd för framtida förvaring i ett för ändamålet iordningställt utrymme hos medlemmen.

GDPR-arbetet

Den ständigt aktuella frågan om GDPR (hantering av personuppgifter) har varit extra aktuell det senaste året. Det hänger samman med att Riksarkivets arbete med nya föreskrifter gällande personuppgiftshantering för enskilda arkiv då inledde sin slutfas för att under senhösten 2024 komma med de slutliga skrivningarna. Genom dessa föreskrifter blir det även formellt möjligt för andra än enbart de offentliga arkiven att bevara personuppgifter "för arkivändamål". I och med att frågan aktualiserats har även arbetet med att ta fram riktlinjer och checklistor för tillämpning av personuppgiftslagstiftningen inom den enskilda arkivsektorn intensifierats såväl nationellt som regionalt och lokalt.

Från Arkiv Sörmlands sida har vi deltagit i de rad olika sammanhang där frågan diskuterats. Det gäller inte minst Riksarkivets egna dragningar men även i mindre diskussionsforum. Vårt huvudbidrag under Kulturarvsforum i januari 2024 var dessutom inriktat just på GDPR med en presentation av tankarna bakom Riksarkivets då ännu inte publicerade riktlinjer i frågan med en av deras jurister på plats. Arkivchefen har dessutom utsetts att ingå i en särskild arbetsgrupp inom Föreningen Sveriges länsarkivarier (FSLA) med fokus på GDPR. Också i vårt arbete med uppdatering av avtal och rutinbeskrivningar med kommunarkiven har frågan följt som en röd tråd genom bland annat framtagning av personuppgiftsbiträdesavtal.

Fysisk arbetsmiljö

I september fick vi besök av en ergonom från Ergohuset. Förutom en kortare introduktion till ergonomi fick vi också hjälp att se över personalens arbetsplatser för att se vilka behov av åtgärder ergonomen kunde identifiera. Till stor del handlade det om belysning, skärminställning samt stöd för armar och handleder. Det blev något av en aha-upplevelse när vi fick möjlighet att prova några av de hjälpmedel som ergonomen hade med och visade.

Slutord

Styrelsen vill avslutningsvis framföra ett varmt tack till personalen för ett engagerat och väl genomfört arbete. Det är ni som i hög grad bär upp Arkiv Sörmland.

Ett varmt tack till våra samarbetspartners, inte minst inom Enskilda e-arkivet där samverkan oss länsarkiv emellan fördjupats under året. Samarbetet med Region Sörmland är också ovärderligt genom bra kontakter och inte minst det ekonomiska stöd som vi erhållit. Statligt stöd genom Statens kulturråd har varit en förutsättning för arbetet med e-arkivering.

Vi ser med tillförsikt på verksamheten för 2025.

Sörmland i februari 2025

Ulla-Britt-Larsson
ordförande

Anna-Sophia von Celsing,
vice ordförande

Karin Henriksson

Birgitta Lundberg

Daniel Nyberg

Roy Anderzon

Carl Kling Gedda

Tryggve Lundh

Bilaga 1. Statistik Arkiv Sörmland 2024

Föregående år inom parentes

Förfrågningar

BM/Munktells-förfrågningar	98 st (98 st)
Övriga förfrågningar	141 st (159 st)
TOTALT	239 st (257 st)

Besökare

Enskilda besökare/forskare	83 st (107 st)
Besökare i visningar o dyl	179 st (256 st)
TOTALT	262 st (363 st)

Hanterade/framplockade volymer

För besvarande av inkomna BM-frågor	98 st (137 st)
För besvarande av övriga inkomna frågor	141st (176 st)
För enskilda forskares räkning	273 st (356 st)
För visningar, studiebesök m m	54 st (90 st)
För övrigt t ex utställningar, artiklar, arkivpedagogik	ca 30 st (ca 40 st)
Vid leveranser, förtecknande m m	ca 400 st (ca 500 st)
TOTALT	ca 1000 st (ca 1300 st)

Arkivleveranser

Inkomna leveranser	28 st (51 st)
Förtecknade leveranser	16 st (28 st)
Utleveranser (antal arkivbildare)	29 st (30 st)
Digitala leveranser via E-arkivportalen	38 st (-)

Eskilstuna 2025-01-13